

Krzysztof Frysztański (Uniwersytet Jagielloński) Szkic wprowadzający 13

Część pierwsza. Fundamenty 17

1. Sens i istota pracy socjalnej Hubert Kaszyński (Uniwersytet Jagielloński) 19

Wstęp 19

Pomiędzy relacyjnym art brut a pragmatyzmem 20

Orientacje w pracy socjalnej 21

O znaczeniu rozmowy 22

Jak rozumiem pracę socjalną 23

Zranienie i dialogi aksjologiczne 25

Odpowiedzialność jako warunek przebudzenia 27

Doświadczenie źródłem „nowej” wiedzy 28

Praca socjalna na rzecz postępu społecznego 30

Bibliografia 31

2. Podwaliny pracy socjalnej, jej twórcy i klasycy Krzysztof Czekaj (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej) 33

Wprowadzenie 33

Uwarunkowania powstania pracy socjalnej w Stanach Zjednoczonych 35

Praca socjalna: od The Humanitarian Movement do powstania zawodu

39

Metody pracy socjalnej: od friendly visitors i indywidualnego przypadku przez pracę z grupą do pracy socjalnej ze środowiskiem 41

Badania diagnozujące problemy społeczne na użytek zmiany w pracy socjalnej 50

Szkoły pracy socjalnej i programy do 1939 roku 52

Refleksja zamykająca: aby silny słabego nie krzywdził... 53

Bibliografia 54

3. Polska tradycja społeczno-socjalna Marek Rymsza (Uniwersytet Warszawski) 57

Wprowadzenie: zaczynajmy od terminologii 57

Samoorganizacja społeczna jako kapitał społeczno-kulturowy 60

Tradycja dobroczynności jako baza działalności socjalnej 64

Polskie settlementy jako wzory pracy środowiskowej 67

Wnioski 69

Bibliografia 71

4. Praca socjalna w interdyscyplinarnym splocie nauk społecznych Ewa Kantowicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) 76

Praca socjalna jako kształtująca się dyscyplina nauk społecznych 77

Pedagogiczne inspiracje w pracy socjalnej 79

Socjologiczne inspiracje w pracy socjalnej 83

Polityka społeczna a praca socjalna 88

Psychologiczne i antropologiczne inspiracje w pracy socjalnej 91

Podsumowanie 94

Bibliografia 94

5. Wachlarz współczesnych stanowisk teoretycznych dla pracy socjalnej Lucjan Miś (Uniwersytet Jagielloński) 97

Teorie a praca socjalna 97

Czym jest teoria dla pracy socjalnej 98

Megastanowiska teoretyczne 103

Megateoria biegu życia 103

Megateoria ekologiczna 108

Podejścia integracyjne i konstrukcjonistyczne 110

Podejście zorientowane na mocne strony 112

Krytyczne uwagi końcowe 113

Bibliografia 115

6. Wartości, normy, wskazania etyczne Anna Olech (Uniwersytet Warszawski) 118

Sprawiedliwość społeczna wiodąca do równości – orientacja równościowa 119

Godność osoby – orientacja godnościowa 123

Zasady pracy socjalnej 124

	Relacja pomocy	128
	Ewolucja etyki pracy socjalnej – nowe problemy	130
	Bibliografia	132
7.	Podstawy metodologiczne badań na rzecz pracy socjalnej Barbara Szatur-Jaworska (Uniwersytet Warszawski)	134
	Wprowadzenie	134
	Trzy typy badań na rzecz pracy socjalnej	135
	Badania w pracy socjalnej jako badania stosowane	138
	Diagnoza i ewaluacja w pracy socjalnej	140
	Nauka a praktyka w pracy socjalnej – dwie formuły wzajemnego oddziaływania	147
	Badania ilościowe czy jakościowe	150
	Metody zbierania i oceniania danych w pracy socjalnej	152
	Podsumowanie	155
	Bibliografia	156
	Część druga. Uwarunkowania i konteksty	161
8.	Cechy charakterystyczne i funkcjonowanie państwa socjalnego Krzysztof Piątek (Uniwersytet Mikołaja Kopernika)	163
	Wstęp	163
	W kierunku definicji państwa socjalnego	164
	Geneza i etapy rozwoju państwa socjalnego	167
	Charakterystyka państwa socjalnego w świetle współczesnych wyzwań	168
	Postindustrialne modele państwa socjalnego	171
	Funkcjonowanie różnych odmian państwa socjalnego	172
	Przyszłość państwa socjalnego	177
	Zakończenie	180
	Bibliografia	181
9.	Środowiska wiejskie – środowiska miejskie: realia socjalne Marta Smagacz-Poziemska (Uniwersytet Jagielloński)	183
	Wprowadzenie	183
	Zróznicowane i zmienne środowiska społeczne	184
	Od dychotomii „miasto-wieś” do „miasta jako sposobu życia”	185
	Środowisko społeczne i świat – naczynia połączone	189
	Przemiany społeczno-przestrzenne środowisk miejskich i wiejskich w Polsce	191
	Jaka będzie, jaka może być miejsko-wiejska przyszłość?	194
	„Miejska” i „wiejska” praca socjalna?	196
	Bibliografia	197
10.	Ewolucja publicznej pomocy społecznej w Polsce Jerzy Krzyszkowski (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza)	198
	Wprowadzenie	198
	Problemy definicyjne	199
	Polska droga do publicznej pomocy społecznej	201
	Funkcjonowanie publicznej pomocy społecznej po 1990 roku	207
	Zakończenie – nowe problemy i nowe tendencje	210
	Bibliografia	211
	Akty prawne	212
11.	Dobroczynność, wolontariat, praca socjalna Ewa Leś (Uniwersytet Warszawski)	213
	Wprowadzenie	213
	Dobroczynność i filantropia u początków pracy socjalnej w Polsce	214
	Dobroczynność i filantropia pod zaborami	218
	Rola organizacji trzeciego sektora i wolontariatu w programach pracy socjalnej po 1989 roku	220
	Bibliografia	227
12.	Praca socjalna w związku z religią, Kościołami i wspólnotami wiary Tadeusz Kamiński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)	230
	Religijne źródła działalności pomocowej	231
	Religijni prekursorzy nowoczesnej pracy socjalnej	233

Pierwiastki religijno-duchowe w pracy socjalnej i profesjonalizm w działalności charytatywnej	237
Praca socjalna podmiotów wyznaniowych w Polsce	240
Zakończenie	242
Bibliografia	243
Część trzecia. Od problemów społecznych do pracy socjalnej	245
13. Wymiary problemowe życia ludzkiego i społecznego: o dobrym życiu i dobrze urządzonym społeczeństwie Kazimierz W. Frieske (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej)	247
Społeczna antropologia pracy socjalnej	247
Definicje pracy socjalnej: definicja lokalna i „definicja globalna”	253
Trzy koncepcje „dobrego życia”	257
John Rawls	258
Martha Nussbaum	260
Robert i Edward Skidelscy	263
Bibliografia	265
14. Konteksty i przejawy ubóstwa oraz korespondująca praca socjalna Jolanta Grotowska-Leder (Uniwersytet Łódzki)	267
Wprowadzenie	267
Konceptualizacje ubóstwa i jego przyczyn	268
Skala oddziaływań – utrzymujące się obszary biedy	273
Relacyjny wymiar biedy – stosunek do biednych i jego ewolucja	275
Praca socjalna w środowiskach ludzi biednych	279
Podejście podmiotowe: biedny jako beneficjent pracy socjalnej	280
Jak pomagać biednym. Działania interwencyjne i aktywizujące	284
Krótką refleksja zamiast podsumowania	288
Bibliografia	289
15. Praca socjalna wobec zjawisk i zachowań dewiacyjnych Joanna Zamecka (Uniwersytet Warszawski)	293
Problematyka dewiacji społecznej w obszarze pracy socjalnej	293
Dewiacja społeczna w refleksji socjologicznej	296
Dewiacja społeczna vs patologia społeczna	297
Perspektywa etiologiczna	299
Perspektywa reakcji społecznej	302
Bibliografia	307
16. Problemy niepełnosprawności i reakcje z obszaru pracy socjalnej Dobroniega Głębocka (d. Trawkowska) (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza)	309
W poszukiwaniu definicji niepełnej sprawności użytecznej w pracy socjalnej	310
Złożoność kategorii osób z niepełnosprawnościami i doświadczanych przez nich problemów wyzwaniem dla pracy socjalnej	312
Konsekwencje niepełnej sprawności – problem jawny czy problem pozornie jawny?	315
Podstawowe formy pracy socjalnej z OzN i na ich rzecz: pomoc, opieka i ratownictwo	317
Pola pomocy i opieki oraz obecne w kontekście pomocy i opieki strategie rozwiązywania problemów społecznych	319
Reakcje pracy socjalnej wobec problemów jawnych i problemów pozornie jawnych – na przykładzie problemów niepełnej sprawności	323
Wnioski	329
Bibliografia	330
17. „Eksperyment liskowski” (1900–1939). Przyczynek do rekonstrukcji procesu (samo)organizacji społeczności lokalnej Włodzimierz Piątkowski (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej)	334
Zdrowie w społeczności lokalnej	334
Praca socjalna – społeczność lokalna – zdrowie	337
Pomoc społeczna – społeczność lokalna – zdrowie. Casus Liskowa (1900–1939)	338
Terytorium	339
Liderzy	340

Wspólnota	342
Formy i efektywność pomocy	344
Próba bilansu	345
Bibliografia	346
Część czwarta. Metody działania w pracy socjalnej i ich właściwości	349
18. Co to jest praktyka pracy socjalnej i polityka publiczna oparta na dowodach	Jarosław Górniak (Uniwersytet Jagielloński) 351
Jakość dowodów	353
Ograniczenia polityki i praktyki opartej na dowodach	359
Zakończenie	361
Bibliografia	362
19. Metodyka i procesy pracy socjalnej	Marcjanna Nóżka (Uniwersytet Jagielloński) 364
Wprowadzenie	364
Co to znaczy pomagać profesjonalnie?	365
Relacja pomocowa i diagnoza – (roz)poznanie sytuacji	368
Planowanie działań – kierunek i rytm pomagania	371
Monitoring, ocena efektów działania pomocowego i (za) kończenie interwencji	374
Bibliografia	377
20. Działania interpersonalne w praktyce bezpośredniej na przykładzie onkologicznej pracy socjalnej	Sabina Pawlas-Czyż (Uniwersytet Śląski) 380
Wsparcie osób chorujących onkologicznie w ramach pracy socjalnej, czyli onkologiczna praca socjalna	382
Metoda grupowa w pracy socjalnej	388
Refleksje końcowe	395
Bibliografia	396
21. „Nowa” praca socjalna	Beata Dąbrowska (Centrum Metodyczno-Szkoleniowe BOSSTON) 400
Wprowadzenie do problematyki	400
Praca socjalna w stronę zmian	403
Wywiad motywujący	405
Metoda coachingu	406
Kontrakt socjalny	407
Podejście systemowe w pracy z rodziną	410
Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach	411
Wideotrening Komunikacji	414
Nowy standard pracy socjalnej w Polsce	417
Zakończenie	419
Bibliografia	420
22. Organizowanie społeczności lokalnej jako metoda pracy socjalnej. Geneza, nowe perspektywy i obszary zastosowań	Kazimiera Wódz (Uniwersytet Śląski) 422
Wprowadzenie. Podstawowe definicje	422
Geneza, główne nurty i kierunki rozwoju metody organizowania środowiska lokalnego	429
Doświadczenia amerykańskie	429
Doświadczenia europejskie	433
Polskie doświadczenia w obszarze pracy ze społecznością	437
Nowe perspektywy zastosowań środowiskowej pracy socjalnej w Polsce	443
Bibliografia	447
23. Praca środowiskowa a aktywne obywatelstwo	Tomasz Kaźmierczak (Uniwersytet Warszawski) 453
Praca socjalna a problematyka obywatelstwa	454
Praca środowiskowa	456
Praktyka środowiskowa jako praktyka aktywnego obywatelstwa	458
Partycypacja publiczna	459
Model uspołecznionego dostarczania usług publicznych	461
Polityki rozwoju lokalnego	464
Uwaga końcowa	465

Bibliografia	466
24. Pracownicy socjalni w rolach terapeutycznych. Sceny z życia człowieka idącego Małgorzata Opoczyńska-Morasiewicz (Uniwersytet Jagielloński)	468
Wstęp	468
Pewnego razu	471
Za każdym razem	473
Cudze historie – własne manowce?	475
Razem	477
Postscriptum	481
Bibliografia	481
25. Praktyka socjalna na rzecz dzieci, kobiet i ludzi starszych, czyli „wrażliwe” kierunki działań dla rodziny Anna Kotlarska-Michalska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza)	483
Wprowadzenie	483
Działania socjalne na rzecz dzieci	485
Praca socjalna na rzecz kobiet	490
Praca socjalna dla osób w starszym wieku	495
Podsumowanie	499
Bibliografia	500
26. Siła (i ryzyko) transgresji Barbara Kromolicka (Uniwersytet Szczeciński)	502
Wprowadzenie	502
Źródła i rodzaje transgresji	504
Mechanizm działań transgresyjnych	507
Ryzyko transgresji	511
Wnioski	513
Bibliografia	515
Część piąta. Praca socjalna w procesie profesjonalizacji	517
27. Edukacja w zakresie pracy socjalnej Andrzej Niesporek (Uniwersytet Śląski)	519
Krótką historią edukacji do pracy socjalnej	519
Spory o model kształcenia	522
Historia i współczesność edukacji pracowników socjalnych w Polsce	523
Dyskusja wokół edukacji do zawodu a profesjonalizacja pracy socjalnej w Polsce	528
Wyzwania dla edukacji w zakresie pracy socjalnej	530
Bibliografia	531
Akty prawne	533
28. W dążeniu do podnoszenia jakości działania w pracy socjalnej Katarzyna Ornacka (Uniwersytet Jagielloński)	534
Wprowadzenie	534
Superwizja i praca socjalna w przestrzeni społecznej	535
Podejścia i modele superwizji (w) pracy socjalnej	537
Superwizja w kontekście pracy socjalnej – podejście relacyjne	541
Wybrane obszary zastosowań wiedzy superwizyjnej w pracy socjalnej – wyzwania i dylematy	544
Znaczenie ewaluacji w superwizji pracy socjalnej	548
Podsumowanie	549
Bibliografia	551
29. Ustawowy status, zobowiązania i ryzyka zawodowe pracowników socjalnych Jerzy Szmagański (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej)	553
Wprowadzenie	553
Ustawowe usankcjonowanie zawodu pracownika socjalnego	555
Obowiązki i prawa pracownika socjalnego w świetle ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej	557
Praca socjalna jako zawód regulowany	559
Indywidualne ryzyka zawodowe w pracy socjalnej	560
Systemowe czynniki zawodowych ryzyk w pracy socjalnej	561

Skumulowane skutki doświadczania ryzyk w pracy socjalnej: stres i wypalenie zawodowe 564

Taktyki i strategia ograniczania zawodowych ryzyk pracy socjalnej 567

Bibliografia 570

Akty prawne 571

30. Międzynarodowa perspektywa porównawcza w pracy socjalnej Piotr Sałustowicz (SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny) 572

Wstęp 572

Znaczenie porównań międzynarodowych w pracy socjalnej 574

Historia porównań międzynarodowych w pracy socjalnej 576

Typy porównań międzynarodowych 578

Przykład Europy jako ramy dla porównań międzynarodowych w pracy socjalnej 582

Zakończenie 585

Bibliografia 585

Część szósta. W nawiązaniu do wykładów: „kontrapunkty” 589

Doktoraty w obszarze pracy socjalnej. Możliwe, potrzebne, konieczne? Olga Maciejewska (Uniwersytet Jagielloński) 591

Studiując pracę socjalną Julia Pawlikowska (Uniwersytet Jagielloński) 603

Indeks nazwisk 611

Summary 623